

BỘ VĂN HÓA, THỂ THAO VÀ DU LỊCH BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

CAO THANH PHƯỚC

**PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC
CHO THIẾU NHI KHU VỰC TÂY NGUYÊN**

Chuyên ngành: Khoa học Thông tin - Thư viện

Mã số: 62320203

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ THÔNG TIN-THƯ VIỆN

HÀ NỘI – 2017

Công trình được hoàn thành tại:

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Người hướng dẫn khoa học:

1. TS. Chu Ngọc Lâm

2. PGS. TS. Trần Thị Minh Nguyệt

Phản biện 1: **TS. Lê Văn Việt**

Thư viện Quốc Gia Việt Nam

Phản biện 2: **TSKH. Nguyễn Thị Đông**

Bộ Kế hoạch và Đầu tư

Phản biện 3: **TS. Nguyễn Huy Chương**

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn

(Đại học Quốc gia Hà Nội)

Luận án sẽ được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận án cấp Trường họp tại:

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Số 418 đường La Thành, quận Đống Đa, Hà Nội

Vào hồi 8 giờ ngày 28 tháng 09 năm 2017

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam

- Trung tâm Thông tin - Thư viện, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Ở Việt Nam hiện nay, việc phát triển và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực đang trở thành một trong các yếu tố tạo nên cơ sở vững chắc cho quá trình công nghiệp hóa-hiện đại hóa đất nước. Để đạt tới mục tiêu này, văn hóa đọc giữ một vai trò quan trọng và thiết thực vì đây là điều kiện để mọi người tiếp thu thông tin và tri thức; từ đó phát triển trí tuệ, nhân cách của cá nhân và của cả cộng đồng.

Là vùng chiến lược cực kỳ quan trọng về kinh tế, chính trị, an ninh - quốc phòng của cả nước; Tây Nguyên còn là nơi tiếp giáp với những trào lưu văn hóa trong và ngoài nước mà trong đó, thiếu nhi là bộ phận dân cư có nhiều cơ hội tiếp cận và dễ bị tác động bởi các trào lưu văn hóa ấy.

Đối với thiếu nhi, việc đọc sách báo có vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển nhân cách của các em. Văn hóa đọc được hình thành và phát triển ở lứa tuổi thiếu nhi sẽ là hành trang quý báu trong suốt cuộc đời các em sau này; do đó phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi là vấn đề phức tạp cần được nghiên cứu và giải quyết thấu đáo.

Khảo sát thực trạng văn hoá đọc của thiếu nhi Tây Nguyên và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên, tìm ra các giải pháp phát triển văn hóa đọc cho các em là vấn đề cần thiết và cấp bách. Với những lý do trên, tác giả lựa chọn và thực hiện đề tài: **“PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC CHO THIẾU NHI KHU VỰC TÂY NGUYÊN”**.

2. Tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài

Nhiều nhà nghiên cứu trong nước và trên thế giới đã có sự quan tâm đặc biệt về văn hoá đọc, nhất là văn hóa đọc của lứa tuổi thiếu nhi. Đã có nhiều đề tài nghiên cứu tập trung tìm hiểu bản chất của văn hóa đọc và vai trò của văn hóa đọc đối với sự phát triển của cộng đồng; đặc biệt trong lứa tuổi thiếu niên, nhi đồng, tương đương tuổi học sinh tiểu học và THCS.

Các nhà nghiên cứu ở nước ngoài đã có sự thống nhất khi cho rằng văn hóa là mức độ sáng tạo của con người trong hoạt động đọc, là khả năng con người vận dụng tất cả các năng lực để hiểu, lĩnh hội tri thức trong tài liệu.

Ở Việt Nam có nhiều quan niệm khác nhau về văn hóa đọc, tuy nhiên chưa được thống nhất cao về cách tiếp cận và lý giải các thành tố của văn hóa đọc. Đây là một trong những vấn đề còn tồn tại mà người viết sẽ tập trung giải quyết trong luận án này.

Cho đến thời điểm này, chưa tìm thấy công trình chính thức nào nghiên cứu về thực trạng văn hoá đọc và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên.

3. Giả thuyết khoa học của đề tài

Văn hóa đọc của các em thiếu nhi Tây Nguyên thể hiện ở năng lực định hướng đến tài liệu (như cầu đọc, hứng thú đọc, khả năng lựa chọn và tìm kiếm tài liệu), kỹ năng lĩnh hội tài liệu (phương pháp đọc, khả năng hiểu nội dung tài liệu, khả năng vận dụng tri thức trong tài liệu vào cuộc sống), thái độ ứng xử văn hóa với tài liệu... vẫn còn ở mức độ hạn chế do chưa được hướng dẫn đọc đúng đắn.

Nếu hệ thống TVCC, thư viện trường học trên địa bàn Tây Nguyên tăng cường các biện pháp hướng dẫn đọc cho các em thiếu nhi Tây Nguyên đồng thời liên kết, phối hợp chặt chẽ với nhà trường, gia đình và các tổ chức xã hội khác trên địa bàn trong việc tuyên truyền, hướng dẫn đọc cho các em thì văn hóa đọc của các em sẽ dần hình thành và phát triển: các em sẽ có định hướng đọc lành mạnh, kỹ năng lĩnh hội tài liệu tốt và có thái độ ứng xử văn hóa với tài liệu; từ đó giúp các em có đủ năng lực tiếp cận các thông tin, tri thức mới để góp phần phát triển Tây Nguyên trong tương lai.

4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

4.1. Mục đích nghiên cứu

Đề tài được thực hiện nhằm đề xuất mô hình tổ chức và các giải pháp phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên; từ đó tạo cơ sở, nền móng vững chắc cho sự phát triển, hoàn thiện văn hóa đọc cho các em.

4.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

+ Nghiên cứu lý luận về văn hóa đọc, phát triển văn hóa đọc và ảnh hưởng của văn hóa đọc đối với sự phát triển của lứa tuổi thiếu nhi, vai trò của thư viện với sự phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi.

+ Khảo sát, phân tích và đánh giá thực trạng văn hóa đọc của thiếu nhi ở Tây Nguyên thông qua các biểu hiện của văn hóa đọc ở các em như: năng lực định hướng đến tài liệu, kỹ năng lĩnh hội tài liệu, thái độ ứng xử với tài liệu.

+ Khảo sát, đánh giá các hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên của hệ thống TVCC Tây Nguyên, các tổ chức đoàn thể, nhà trường và gia đình của các em thiếu nhi ở Tây Nguyên.

+ Đề xuất mô hình tổ chức và các giải pháp phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên.

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đề tài nghiên cứu về văn hóa đọc của thiếu nhi khu vực Tây Nguyên (gồm các tỉnh Đắk Lắk, Đắk Nông, Gia Lai, Kon Tum, Lâm Đồng) ở độ tuổi từ 6 đến 15 tuổi và các hoạt động phát triển văn hóa đọc cho các em thiếu nhi Tây Nguyên chủ yếu trong hệ thống TVCC cùng với sự tác động của gia đình, nhà trường và một số cơ quan, tổ chức khác trên địa bàn khu vực Tây Nguyên. Thời gian nghiên cứu từ năm 2012 đến năm 2015.

6. Ý nghĩa của đề tài nghiên cứu

6.1. Ý nghĩa khoa học của đề tài

+ Đề tài góp phần làm sáng tỏ thêm bản chất của văn hóa đọc, trong đó tìm hiểu các thành tố của văn hóa đọc như: năng lực định hướng đến tài liệu, kỹ năng lĩnh hội tài liệu, thái độ ứng xử văn hóa với tài liệu; làm rõ các yếu tố tác động đến văn hóa đọc.

+ Đề tài phân tích đặc điểm tâm sinh lý của lứa tuổi thiếu nhi, trên cơ sở đó làm rõ vai trò của thư viện với sự phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi và tác động của văn hóa đọc đến sự phát triển của lứa tuổi thiếu nhi như: phát triển nhân cách, đạo đức; phát triển trí tuệ và hoạt động học tập; phát triển năng lực thẩm mỹ.

6.2. Ý nghĩa thực tiễn của đề tài

+ Đề tài đóng góp căn cứ khoa học làm cơ sở tham khảo cho các cấp lãnh đạo trong việc hoạch định chính sách văn hóa nói chung, chính sách về văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên nói riêng.

+ Tổ chức một mô hình phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên trên cơ sở tăng cường mối liên hệ giữa thư viện - nhà trường - gia đình.

+ Nâng cao chất lượng hoạt động của các TVCC, các trung tâm văn hóa thanh thiếu niên, các nhà xuất bản, các công ty phát hành sách và hệ thống thư viện trường học nhằm góp phần phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên.

+ Bổ sung vào nội dung giảng dạy của các trường đào tạo ngành Khoa học Thư viện và các ngành học khác có liên quan.

7. Hướng tiếp cận nghiên cứu của luận án

Luận án được tiếp cận nghiên cứu dưới góc độ liên ngành: Thư viện học (ngành chính) và các ngành khoa học có liên quan như: Văn hóa học, Giáo dục học, Tâm lý học...

8. Phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu

8.1. Phương pháp luận

Quán triệt quan điểm của chủ nghĩa Mác-Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa, giáo dục; dựa trên các quan điểm của Đảng và Nhà nước ta về các vấn đề thư viện, văn hóa, giáo dục;... để xem xét, đánh giá sự việc trong quá trình nghiên cứu.

8.2. Phương pháp nghiên cứu

Luận án sử dụng các phương pháp nghiên cứu cụ thể như: thu thập, phân tích và tổng hợp; thống kê, điều tra xã hội học, quan sát, phỏng vấn...

9. Kết cấu của luận án

Luận án gồm 3 chương, thực hiện 148 trang chính văn. Ngoài ra còn có danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục.

Chương 1: Văn hóa đọc và ảnh hưởng của văn hóa đọc với sự phát triển của thiếu nhi Tây Nguyên.

Chương 2: Thực trạng văn hóa đọc và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên.

Chương 3: Đề xuất mô hình tổ chức và các giải pháp phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên

Chương 1

VĂN HÓA ĐỌC VÀ ẢNH HƯỞNG CỦA VĂN HÓA ĐỌC VỚI SỰ PHÁT TRIỂN CỦA THIẾU NHI TÂY NGUYÊN

1.1. Cơ sở lý luận về văn hóa đọc

1.1.1. Khái niệm văn hóa đọc

1.1.1.1. Văn hóa

Văn hóa là một khái niệm đa nghĩa và phức tạp; do đó có rất nhiều định nghĩa và cách hiểu khác nhau về văn hóa, tùy thuộc mục tiêu và góc độ tiếp cận của nhà nghiên cứu. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng viết: *“Văn hóa là tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”*.

1.1.1.2. Hoạt động đọc

Đọc là một quá trình giải mã thông tin được phản ánh dưới dạng tài liệu. Hoạt động đọc là hoạt động tinh thần bên trong của con người, bắt nguồn từ nhu cầu đọc và có sự tham gia trực tiếp của các yếu tố tâm lý như: cảm giác, tri giác, trí nhớ, tư duy, ngôn ngữ...

1.1.1.3. Văn hóa đọc

Có nhiều quan niệm khác nhau về văn hóa đọc.

Tiếp cận việc đọc như một dạng hoạt động sáng tạo của con người, có bản chất văn hóa với mức độ sáng tạo của con người trong quá trình đọc; có thể cho rằng *văn hóa đọc là tổng thể các năng lực của chủ thể hướng tới việc tiếp nhận và sử dụng thông tin trong tài liệu; thể hiện ở khả năng định hướng tới tài liệu, khả năng lĩnh hội tài liệu một cách sáng tạo đồng thời thể hiện cả ở thái độ ứng xử với tài liệu của mỗi người*.

1.1.2. Các thành tố của văn hóa đọc

Xuất phát từ quan điểm về văn hóa đọc như đã nêu trên, có thể xem xét văn hóa đọc ở 3 khía cạnh có liên quan mật thiết với nhau:

1.1.2.1. Năng lực định hướng của chủ thể đến tài liệu

Năng lực này thể hiện ở: nhu cầu đọc, hứng thú đọc, khả năng lựa chọn và tìm kiếm tài liệu thích hợp để đọc của chủ thể.

1.1.2.2. Năng lực lĩnh hội tài liệu

Năng lực lĩnh hội tài liệu bao gồm phương pháp đọc và kỹ năng đọc của chủ thể. Kỹ năng đọc là khả năng hiểu, cảm thụ nội dung tài liệu và vận dụng tri thức trong tài liệu vào thực tiễn.

1.1.2.3. Ứng xử văn hóa với tài liệu

Thể hiện qua thái độ giữ gìn, trân trọng tài liệu và thói quen của chủ thể khi sử dụng tài liệu.

1.1.3. Phát triển văn hóa đọc

Hoạt động phát triển văn hóa đọc đồng nghĩa với việc phát triển năng lực định hướng của chủ thể tới tài liệu, năng lực lĩnh hội tài liệu và thái độ ứng xử của chủ thể với tài liệu lên mức độ cao hơn. Bên cạnh đó, phát triển văn hóa đọc còn bao gồm việc tác động, vận động các cơ quan, tổ chức, đoàn thể, cộng đồng, cá nhân... tham gia vào quá trình này.

1.1.4 Các yếu tố tác động đến văn hóa đọc và phát triển văn hóa đọc

Văn hóa đọc và phát triển văn hóa đọc chịu tác động bởi các yếu tố sau: truyền thống văn hóa của dân tộc, nền giáo dục, điều kiện kinh tế, tiến bộ khoa học kỹ thuật, đặc điểm cá nhân của con người, chất lượng hoạt động của thư viện và tác động của các tổ chức, đoàn thể...

1.2. Đặc điểm Tây Nguyên và thiếu nhi Tây Nguyên

1.2.1. Đặc điểm Tây Nguyên

Tây Nguyên gồm 5 tỉnh: Gia Lai, Kon Tum, Đắk Lắk, Đắk Nông và Lâm Đồng. Trong phần này; luận án giới thiệu các đặc điểm địa lý tự nhiên; kinh tế - xã hội và dân cư, văn hóa của khu vực Tây Nguyên.

1.2.2. Đặc điểm lứa tuổi thiếu nhi và đặc điểm thiếu nhi Tây Nguyên

1.2.2.1. Đặc điểm lứa tuổi thiếu nhi

Thiếu nhi bao gồm lứa tuổi thiếu niên và nhi đồng, là các em từ 6 đến 15 tuổi (từ lớp 1 đến lớp 9). *Luật bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em* của Việt Nam năm 2004 quy định trẻ em là công dân Việt Nam dưới 16 tuổi.

+ Đặc điểm lứa tuổi nhi đồng

- Đặc điểm sinh lý của lứa tuổi nhi đồng

Nhi đồng là lứa tuổi từ 6 - 10, 11 tuổi (lứa tuổi tiểu học). Các em ở lứa tuổi này có những thay đổi cơ bản về những đặc điểm giải phẫu sinh lý. Ở các em đang diễn ra một sự kiện toàn đáng kể về cơ thể: não bộ, hệ xương, hoạt động của hệ tim mạch, hệ thần kinh.

- Đặc điểm tâm lý của lứa tuổi nhi đồng

Sự phát triển các quá trình nhận thức của lứa tuổi nhi đồng

Các em bắt đầu có sự phát triển toàn diện về các quá trình nhận thức; trong đó đáng kể nhất là sự phát triển của tri giác, sự tập trung, trí nhớ, tưởng tượng, tư duy.

Sự phát triển nhân cách của lứa tuổi nhi đồng

Sự phát triển nhân cách của lứa tuổi nhi đồng chủ yếu diễn ra và bị chi phối bởi hoạt động chủ đạo là học tập, nhờ đó nhi đồng dần nắm được các chuẩn mực đạo đức và những quy tắc hành vi.

+ Đặc điểm lứa tuổi thiếu niên

- Đặc điểm sinh lý của lứa tuổi thiếu niên

Lứa tuổi thiếu niên là lứa tuổi từ 11 - 14, 15 tuổi (lứa tuổi trung học cơ sở). Ở thiếu niên có những thay đổi căn bản về hình thái và giải phẫu sinh lý dẫn đến sự thay đổi về tâm lý và cá tính của các em; đây là giai đoạn đặc trưng với các dấu hiệu của tuổi dậy thì.

- Đặc điểm tâm lý của lứa tuổi thiếu niên

Sự phát triển nhận thức, trí tuệ ở lứa tuổi thiếu niên

Đây là lứa tuổi mà các em bắt đầu chuyển sang giai đoạn nhận thức lý tính. Do đó thiếu niên đã có những suy nghĩ độc lập, có ý kiến riêng về một số vấn đề nhất định.

Sự phát triển nhân cách của lứa tuổi thiếu niên

Ở lứa tuổi này, các em thiếu niên đã có khả năng tự phân tích và tự đánh giá, khả năng đánh giá người khác, có thái độ đối với nghề nghiệp tương lai và khả năng tự giáo dục.

1.2.2.2. Đặc điểm thiếu nhi Tây Nguyên

Các em thiếu nhi Tây Nguyên sống ở khu vực trung tâm các thành phố, thị xã, thị trấn... có nhiều điều kiện thuận lợi để tham gia các hoạt động xã hội ở các nhà văn hóa thanh thiếu niên, trung tâm văn hóa... hơn các em thiếu nhi sống ở vùng nông thôn, vùng sâu, vùng xa.

Trong các hoạt động ngoài giờ học, hứng thú của các em thiếu nhi Tây Nguyên biểu thị sự tác động sâu sắc của xã hội. Ngoài giờ đến lớp, đa số thiếu nhi Tây Nguyên đều hướng về hoạt động học tập vì đây là hoạt động chủ đạo của lứa tuổi này; các em đã dành nhiều thời gian cho việc tự học và đọc sách báo, xem ti vi, phim ảnh, giúp đỡ bố mẹ... Đây là những hoạt động giúp các em hoàn thiện tri thức và tích lũy vốn sống cho cuộc sống sau này.

1.3. Vai trò của văn hóa đọc với sự phát triển của thiếu nhi Tây Nguyên

Văn hóa đọc tác động mạnh mẽ đến sự phát triển của thiếu nhi Tây Nguyên ở nhiều góc độ như: giúp các em định hướng đến những tài liệu có giá trị, tiếp thu các giá trị trong tài liệu, phát triển năng lực trí tuệ và năng lực thẩm mỹ.

1.4. Thư viện với sự phát triển văn hóa đọc cho lứa tuổi thiếu nhi

Trong sự phát triển văn hóa đọc cho lứa tuổi thiếu nhi; thư viện thỏa mãn và phát triển nhu cầu, hứng thú đọc tài liệu lành mạnh, đúng đắn; rèn luyện, phát triển kỹ năng lĩnh hội tài liệu; giáo dục thái độ ứng xử văn hoá với tài liệu.

Chương 2

THỰC TRẠNG VĂN HÓA ĐỌC VÀ HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC CHO THIẾU NHI TÂY NGUYÊN

Để có thể xây dựng một mô hình tổ chức và các giải pháp phát triển văn hoá đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên; cần tìm hiểu một cách toàn diện, có hệ thống về thực trạng văn hóa đọc của các em và các hoạt động phát triển văn hóa đọc cho các em.

2.1. Thực trạng văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên

Để tìm hiểu các biểu hiện của văn hóa đọc trong thiếu nhi Tây Nguyên, tác giả đã tiến hành khảo sát ý kiến của 1.168 em thiếu nhi thuộc các tỉnh: Gia Lai, Kon Tum, Đắc Lắc, Lâm Đồng, Đắc Nông (trong đó có 600 em ở độ tuổi nhi đồng và 568 em ở độ tuổi thiếu niên). Văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên được khảo sát dựa trên 3 biểu hiện cụ thể sau:

2.1.1. Năng lực định hướng đến tài liệu của thiếu nhi Tây Nguyên

Năng lực định hướng đến tài liệu của thiếu nhi Tây Nguyên thể hiện ở nhu cầu đọc, hứng thú đọc, khả năng lựa chọn và tìm kiếm tài liệu thích hợp.

2.1.1.1. Nhu cầu đọc

+ Nhu cầu đọc đã được hình thành ở một bộ phận thiếu nhi Tây Nguyên

- Hoạt động đọc đã bắt đầu chiếm một vị trí khá quan trọng trong việc sử dụng thời gian rảnh của các em

Ngoài giờ học chính khóa ở trường, có 50,8% nhi đồng và 61,5% thiếu niên Tây Nguyên được khảo sát sử dụng thời gian rảnh để đọc tài liệu.

- Hoạt động đọc đã trở thành đòi hỏi của bản thân các em

Đa số các em thiếu nhi Tây Nguyên đọc tài liệu do bản thân yêu thích, tức là ở các em đã hình thành nhu cầu đọc (74,2% ở nhi đồng và 87,2% ở thiếu niên). Thái độ tự nguyện đọc là nền tảng ban đầu và vô cùng quan trọng để xây dựng và phát triển văn hóa đọc cho các em.

+ Nhu cầu đọc của thiếu nhi Tây Nguyên gắn bó chặt chẽ với nhu cầu nhận thức

Mục đích đọc tài liệu chiếm tỷ lệ cao nhất là để nâng cao hiểu biết (78,5% ở thiếu niên, ở nhi đồng là 78,3%).

2.1.1.2. Hứng thú đọc của thiếu nhi Tây Nguyên

Để tìm hiểu hứng thú đọc của các em lứa tuổi thiếu nhi ở Tây Nguyên; tác giả đã thiết kế các câu hỏi có nội dung về: loại hình tài liệu các em thường sử dụng, nội dung tài liệu các em quan tâm, thể loại sách văn học yêu thích và ngôn ngữ tài liệu các em thường sử dụng.

- Sách in là loại hình tài liệu được thiếu nhi Tây Nguyên sử dụng nhiều nhất (78,3% ở nhi đồng, 69,8% ở thiếu niên). Tài liệu lứa tuổi thiếu niên Tây Nguyên yêu thích có những nét tương đồng so với độ tuổi nhi đồng về các nội dung: cổ tích, tình bạn, khoa học, lịch sử...

- Truyện là thể loại sách văn học thiếu nhi Tây Nguyên yêu thích nhất (75,8% ở nhi đồng và 79,1% ở thiếu niên). Đáng ngạc nhiên là cả hai lứa tuổi này đều có hứng thú khi đọc thơ ca, kịch, nhật ký, hồi ký... tuy tỷ lệ còn thấp.

- Ngôn ngữ tài liệu thiếu nhi Tây Nguyên thường sử dụng chủ yếu là tiếng Việt. Các tài liệu tiếng Anh, Pháp hoặc tiếng dân tộc khu vực Tây Nguyên (tiếng Êđê, M'ông, Giarai,...) dành cho thiếu nhi chưa nhiều, khả năng sử dụng của các em còn hạn chế nên mức độ sử dụng rất thấp.

2.1.1.3. Khả năng lựa chọn và tìm kiếm tài liệu của thiếu nhi Tây Nguyên

Để tìm hiểu về khả năng lựa chọn và tìm kiếm tài liệu của các em lứa tuổi thiếu nhi ở Tây Nguyên; tác giả đã thiết kế các câu hỏi có nội dung về: cơ sở lựa chọn tài liệu để đọc và cách thức tìm kiếm thông tin của các em.

- Lựa chọn tài liệu do nội dung hấp dẫn (38,3% ở nhi đồng và 74,4% ở thiếu niên) và theo tên tài liệu (54,2% ở nhi đồng và 54,7% ở thiếu niên) chiếm tỷ lệ cao nhất ở cả hai lứa tuổi.

- Cách thức các em tìm kiếm thông tin chiếm tỷ lệ cao nhất là hỏi bố mẹ (68,3% ở nhi đồng, 61% ở thiếu niên), hỏi thầy cô (62,5% ở nhi đồng, 63,4% ở thiếu niên).

2.1.2. Năng lực lĩnh hội tài liệu của thiếu nhi Tây Nguyên

2.1.2.1. Phương pháp đọc của thiếu nhi Tây Nguyên

Nhi đồng Tây Nguyên có phương pháp đọc ở mức trung bình: các em thường đọc lướt, đọc nhanh, thường chỉ xem hình ảnh. Các em thiếu niên đã có phương pháp đọc tốt hơn so với lứa tuổi nhi đồng; các em đã đọc kỹ và sâu hơn nội dung của tài liệu bằng cách đọc có trọng điểm, đọc chậm, vừa đọc vừa suy nghĩ. Có thể nói đây là một ưu điểm đáng ghi nhận trong phương pháp đọc của các em.

2.1.2.2. *Kỹ năng đọc của thiếu nhi Tây Nguyên*

+ *Ghi nhận xét, cảm tưởng sau khi đọc*

45% ở nhi đồng và 51,7% ở thiếu niên đôi khi có ghi lại cảm tưởng của mình sau khi đọc tài liệu, chủ yếu do tự bản thân mình thấy cần thiết.

+ *Trao đổi cảm tưởng về tài liệu sau khi đọc*

Đa số các em có trao đổi cảm tưởng về tài liệu với người khác sau khi đọc ở hai mức độ: thường xuyên (35,8% ở nhi đồng và 41,8% ở thiếu niên), thỉnh thoảng (43,4% ở nhi đồng và 44,8% ở thiếu niên).

+ *Hiểu, cảm thụ nội dung tài liệu*

Nếu xem xét khả năng hiểu, cảm thụ tài liệu ở các mức độ từ thấp đến cao như: không nhớ gì sau khi đọc, nhớ tên tài liệu và tên tác giả, nhớ nội dung chính của tài liệu và nhớ rõ các chi tiết... thì có thể thấy phần lớn các em thiếu nhi Tây Nguyên đạt mức độ trung bình trong cảm thụ nội dung tài liệu (56,7% ở nhi đồng và 79,7% ở thiếu niên), tức là nhớ nội dung chính của tài liệu.

+ *Vận dụng tri thức trong tài liệu vào thực tiễn*

Trong thực tiễn, hoạt động chủ yếu của các em thiếu nhi là học tập, vui chơi, giải trí... Do đó, tác giả tập trung tìm hiểu khả năng vận dụng tri thức trong tài liệu vào hoạt động học tập của các em thiếu nhi ở Tây Nguyên.

Kết quả khảo sát cho thấy đa số các em chưa biết vận dụng tri thức trong tài liệu vào học tập để đạt kết quả cao hơn, tốt hơn. Chỉ có 13% nhi đồng và 17,3% thiếu niên Tây Nguyên biết thường xuyên vận dụng tri thức trong tài liệu vào học tập.

2.1.3. *Ứng xử với tài liệu của thiếu nhi Tây Nguyên*

Ứng xử của thiếu nhi Tây Nguyên với tài liệu được thể hiện qua thái độ của các em với tài liệu, về ý nghĩa của tài liệu đối với các em và thói quen của các em khi sử dụng tài liệu.

Có thể thấy văn hóa đọc của các em đã bước đầu hình thành; thể hiện qua việc đa số các em có thái độ trân trọng, yêu quý tài liệu; biết giữ gìn tài liệu và có thói quen tốt khi sử dụng tài liệu.

Thiếu nhi Tây Nguyên xem tài liệu như người bạn đạt mức độ cao nhất, xem tài liệu như thầy cô đạt mức độ trung bình. Kết quả khảo sát cho thấy: có 75,8% nhi đồng xem tài liệu như người bạn (ở thiếu niên là 82,6%); 35% nhi đồng xem tài liệu như thầy cô (ở thiếu niên là 50,2%). Một kết quả khá quan là có đến 90,0% các em nhi đồng Tây Nguyên có thói quen giữ gìn tài liệu cẩn thận; ở lứa tuổi thiếu niên, tỷ lệ này đạt 90,7%.

2.2. Hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

2.2.1. Đường lối của Đảng và chủ trương của Nhà nước về văn hóa đọc

Đảng và Nhà nước ta đã thể hiện quan điểm chỉ đạo trong việc phát triển văn hoá đọc nhằm tiếp thu tri thức nhân loại, làm giàu thêm vốn tri thức của dân tộc và con người Việt Nam; điều chỉnh các biểu hiện lệch lạc, hình thành thị hiếu lành mạnh; góp phần xây dựng con người có nhân cách, có tri thức, kỹ năng sống. Từ đó; các cơ quan nhà nước, cơ sở đào tạo, thư viện và gia đình, cá nhân... có trách nhiệm tạo điều kiện thuận lợi để người dân đọc sách, xây dựng môi trường đọc thân thiện..., tạo chuyển biến về nhận thức của các cấp, ngành, đoàn thể và dư luận xã hội về văn hoá đọc của người dân cả nước nói chung, của các em thiếu nhi Tây Nguyên nói riêng.

2.2.2. Hệ thống TVCC Tây Nguyên và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Để tìm hiểu hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên của hệ thống TVCC Tây Nguyên, tác giả đã tiến hành khảo sát 31 đơn vị TVCC trên địa bàn Tây Nguyên. Tác giả đã thiết lập một bảng hỏi dành cho các TVCC (*mẫu phiếu số 2*), trong đó làm rõ các thông tin về:

2.2.2.1. Vốn tài liệu phục vụ thiếu nhi Tây Nguyên

Luận án tìm hiểu các vấn đề sau: số lượng tài liệu, loại hình tài liệu, nội dung tài liệu, ngôn ngữ tài liệu của các thư viện.

2.2.2.2. Hoạt động phục vụ thiếu nhi Tây Nguyên

Để phục vụ thiếu nhi Tây Nguyên, các TVCC khu vực Tây Nguyên đã triển khai các hoạt động sau:

+ Phục vụ đọc-mượn

+ Hướng dẫn thiếu nhi tìm tài liệu

+ Giới thiệu tài liệu cho thiếu nhi

+ Hướng dẫn thiếu nhi đọc trong thư viện (hướng dẫn thiếu nhi phương pháp đọc, trao đổi ý kiến với thiếu nhi về tài liệu các em đã đọc, giáo dục thiếu nhi ý thức giữ gìn và trân trọng tài liệu).

+ Phối hợp với nhà trường và gia đình trong hướng dẫn đọc cho thiếu nhi.

2.2.3 Các tổ chức, đoàn thể và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Các tổ chức, đoàn thể có những tác động nhất định đến hoạt động đọc của cộng đồng nói chung, của thiếu nhi nói riêng. Các Trung tâm Văn hóa, Nhà Văn hóa Thanh thiếu nhi, tổ chức Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh của các tỉnh Đắk Lắk, Đắk Nông, Gia Lai, Kontum và Lâm Đồng đã có những hoạt động phong phú tác động trực tiếp hoặc gián tiếp đến việc đọc của thiếu nhi Tây Nguyên. Đó là các hoạt động: phục vụ sách báo, in ấn và phát hành nội san phục vụ thiếu nhi, tổ chức các cuộc thi tìm hiểu theo chủ đề, thi kể chuyện, vẽ tranh, hội thi tuyên truyền, hái hoa dân chủ, vận động thành lập “*Tủ sách học đường*”, trại sáng tác văn thơ...

2.2.4. Nhà trường và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho học sinh

Nhà trường nói chung, giáo viên nói riêng có vai trò và sự tác động rất lớn trong việc hình thành và phát triển văn hóa đọc của học sinh trong lứa tuổi thiếu nhi ở Tây Nguyên.

Tác giả đã tiến hành khảo sát ý kiến 264 giáo viên trong các trường tiểu học và THCS của 5 tỉnh Tây Nguyên bằng phiếu hỏi (*mẫu phiếu số 3*) nhằm tìm hiểu các vấn đề sau: sự tồn tại và mức độ hoạt động của thư viện trường học; sự quan tâm, ủng hộ của giáo viên trong việc đọc của học sinh lứa tuổi thiếu nhi; sự phối hợp giữa nhà trường, thư viện và gia đình trong việc đọc của các em ...

2.2.5. Gia đình và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho con em

Để tìm hiểu về ảnh hưởng của gia đình trong việc phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên, tác giả đã tiến hành khảo sát 288 phụ huynh có con em trong lứa tuổi thiếu nhi.

Tác giả đã thiết lập một bảng hỏi dành riêng cho các bậc cha mẹ có con em trong độ tuổi thiếu nhi ở Tây Nguyên (*mẫu phiếu số 4*) nhằm tìm hiểu các vấn đề sau: tử sách gia đình, cha mẹ cho con em tiền mua sách báo và sự quan tâm, ủng hộ con em mình đọc sách báo; sự phối hợp giữa gia đình, nhà trường và thư viện trong việc đọc của các em ...

2.3. Đánh giá chung về thực trạng văn hóa đọc và hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Đối tượng chính của quá trình khảo sát là các em lứa tuổi thiếu nhi Tây Nguyên (**1.168 em**) đã cung cấp thông tin về các biểu hiện văn hóa đọc của chính các em như: năng lực định hướng đến tài liệu, năng lực lĩnh hội tài liệu và thái độ ứng xử với tài liệu.

31 TVCC, **288** gia đình, **264** giáo viên đã cung cấp các thông tin về các hoạt động, sự tác động của mình đến văn hóa đọc của bạn đọc thiếu nhi, của con em trong độ tuổi thiếu nhi, của học sinh tiểu học và THCS trên địa bàn Tây Nguyên như: giới thiệu tài liệu, định hướng đọc cho các em; hướng dẫn các em phương pháp đọc và giáo dục các em ý thức giữ gìn, trân trọng tài liệu.

Các số liệu, thông tin thu thập trong qua trình khảo sát đã được thống kê, phân tích, tổng hợp và trình bày qua **2 bảng thống kê, 25 biểu đồ**. Có thể nhận xét thực trạng văn hóa đọc của thiếu nhi khu vực Tây Nguyên như sau:

2.3.1. Điểm mạnh

+ Văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên đang bước đầu hình thành và phát triển

- Nhu cầu đọc ở các em đã bắt đầu phát triển đa dạng và lành mạnh

Bên cạnh những nhu cầu chủ yếu như học tập, lao động và và vui chơi giải trí; các em thiếu nhi Tây Nguyên dành khá nhiều thời gian cho việc đọc. Các em đều đã nhận thức được lợi ích, tầm quan trọng của tài liệu và đã biết tìm trong tài liệu những kiến thức, thông tin cần thiết. Các em đã bắt đầu có ý thức về mục đích đọc tài liệu, biết được vai trò của hoạt động đọc trong học tập, mở rộng kiến thức và giải trí...

Nhu cầu đọc ở các em đã bắt đầu phát triển đa dạng và hướng vào những nội dung lành mạnh, các em biết lựa chọn những tài liệu có nội dung

tốt, có tác dụng giáo dục cao. Thói quen đọc của các em bắt đầu được hình thành; các em có thể đọc tài liệu ở mọi nơi như: thư viện, trường học, ở nhà, hiệu sách, dịch vụ internet...

- Các em đã bắt đầu hình thành kỹ năng lĩnh hội tài liệu

Thiếu nhi Tây Nguyên đã bắt đầu hình thành kỹ năng lĩnh hội tài liệu; thể hiện ở việc các em đã bước đầu nắm được phương pháp đọc, tăng khả năng hiểu nội dung tài liệu và đặc biệt đã bước đầu biết vận dụng kiến thức đã đọc vào trong cuộc sống của mình; chủ yếu trong hoạt động học tập để đạt kết quả cao hơn, tốt hơn.

- Các em đã có những hành vi ứng xử văn hóa đối với tài liệu

Có thể thấy văn hóa đọc của các em đã bước đầu hình thành; thể hiện qua việc đa số các em có thái độ trân trọng, yêu quý tài liệu; biết giữ gìn tài liệu và có thói quen tốt khi sử dụng tài liệu.

+ Thư viện đã đóng vai trò tích cực trong sự hình thành và phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Các TVCC đã triển khai một số hình thức phục vụ phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của bạn đọc lứa tuổi thiếu nhi ở Tây Nguyên. Để giới thiệu tài liệu cho thiếu nhi, các thư viện đã sử dụng nhiều biện pháp như: giới thiệu sách, triển lãm sách, kể chuyện theo sách, thi đọc sách, thi vẽ tranh theo sách, hội nghị bạn đọc,... Các hoạt động này đã tạo nên hứng thú cho các em trong quá trình lựa chọn và sử dụng tài liệu.

+ Gia đình, nhà trường và các tổ chức xã hội đã bước đầu quan tâm phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

- Đa số nhân viên thư viện, các bậc phụ huynh và giáo viên trong các trường tiểu học và THCS khu vực Tây Nguyên đều cho rằng văn hóa đọc đóng vai trò quan trọng đối với sự phát triển nhân cách của các em thiếu nhi Tây Nguyên. Họ đã có sự quan tâm đến việc phát triển văn hóa đọc cho các em thông qua việc giới thiệu tài liệu, hướng dẫn phương pháp đọc và giáo dục các em ý thức trân trọng, giữ gìn tài liệu.

- Các tổ chức Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh, Đội Thiếu niên Tiền phong Hồ Chí Minh của các tỉnh Đắk Lắk, Đắk Nông, Gia Lai, Kon tum,

Lâm Đồng đã triển khai nhiều hoạt động phong phú có tác động tích cực đến việc đọc của thiếu nhi Tây Nguyên.

2.3.2. Hạn chế

+ Văn hóa đọc của các em thiếu nhi Tây Nguyên đang hình thành nhưng chưa thực sự bền vững

Nhu cầu đọc của các em thiếu nhi Tây Nguyên chưa hài hòa và chưa thực sự bền vững. Một bộ phận nhỏ các em đọc tùy hứng và không có kế hoạch đọc hợp lý, vẫn còn một số em thiếu nhi lựa chọn tài liệu một cách ngẫu nhiên chứ chưa phải xuất phát từ nhu cầu đọc của bản thân, một số em dành rất ít thời gian cho việc đọc. Bên cạnh những em đọc tài liệu do tự mình thấy cần thiết thì vẫn có những em cần đến sự động viên, khuyến khích của thầy cô, cha mẹ chứ chưa phải là nhu cầu thực sự từ chính bản thân các em.

Năng lực hiểu và lĩnh hội các giá trị trong tài liệu của các em chưa cao và chưa ổn định. Năng lực cảm thụ tài liệu của các em nhìn chung mới chỉ ở mức trung bình, các em chỉ nắm được nội dung chính của tài liệu chứ chưa đủ khả năng hiểu sâu ý nghĩa tài liệu, chưa có được những rung động sâu sắc và mạnh mẽ đối với tài liệu.

Một số em thiếu nhi Tây Nguyên chưa có văn hóa ứng xử với tài liệu, thiếu trân trọng tài liệu như: cuộn sách, gấp trang sách để đánh dấu vị trí đang đọc, viết vẽ vào tài liệu hoặc để tài liệu không ngay ngắn trên giá sau khi sử dụng xong, nhiều em đọc chưa đúng tư thế.

+ Hiệu quả phát triển văn hoá đọc trong thư viện chưa cao

Các hoạt động phục vụ việc đọc cho thiếu nhi tại các TVCC trên địa bàn khu vực Tây Nguyên đã được tổ chức nhưng chưa thường xuyên và chỉ tập trung vào một số hoạt động nhất định. Nhiều thư viện chỉ áp dụng một số hình thức đơn giản nên chưa thực sự thu hút được các em. Chất lượng của công tác hướng dẫn đọc chưa cao, vẫn còn một số thư viện chưa quan tâm hướng dẫn kỹ lưỡng cho bạn đọc thiếu nhi các kỹ năng đọc đúng.

+ Chưa có sự phối hợp chặt chẽ và hiệu quả giữa thư viện với gia đình, nhà trường và các tổ chức, đoàn thể trong phát triển văn hóa đọc cho các em thiếu nhi Tây Nguyên

Văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên được hình thành và phát triển dưới tác động của cả xã hội, gia đình và nhà trường...; do đó sự phối hợp của các yếu tố trên có ý nghĩa rất quan trọng trong việc phát triển văn hóa đọc cho các em. Tuy nhiên trong thực tế các TVCC, thư viện trường tiểu học và trường THCS, gia đình và các tổ chức xã hội chưa có sự liên kết, phối hợp trong việc phát triển văn hóa đọc cho các em do chưa tìm ra cơ chế và mô hình tổ chức thích hợp.

2.3.3. Nguyên nhân những hạn chế trong văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên

+ Chưa có sự quan tâm và đầu tư đúng mức cho phát triển văn hoá đọc trong thiếu nhi

- Vốn tài liệu phục vụ thiếu nhi chưa phong phú.

- Chất lượng phục vụ của nhiều thư viện còn hạn chế; chưa thỏa mãn được nhu cầu đọc, khai thác thông tin của thiếu nhi. Nhiều thư viện chưa quan tâm đến việc giáo dục và phát triển văn hóa đọc cho các em thiếu nhi.

- Cơ sở vật chất thiếu thốn: diện tích phòng đọc phục vụ thiếu nhi còn khiêm tốn, trang thiết bị hiện đại phục vụ việc tìm kiếm và sử dụng tài liệu cho thiếu nhi chưa đầy đủ.

- Nhiều nhân viên thư viện còn thiếu sự hiểu biết về đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi thiếu nhi và các phương thức phục vụ tài liệu phù hợp với các em.

+ Chưa có một mô hình phát triển văn hoá đọc phù hợp với thiếu nhi Tây Nguyên

Những hoạt động kích thích và quảng bá văn hóa đọc của nhà nước, của các cơ quan, đoàn thể, của nhà trường, của gia đình đối với thiếu nhi Tây Nguyên vẫn còn quá ít. Chưa có một cơ chế thích hợp để tận dụng triệt để các lực lượng xã hội và chưa có sự phối hợp nhịp nhàng, đồng bộ giữa các thư viện, nhà trường, gia đình và xã hội trong phát triển văn hoá đọc cho các em thiếu nhi Tây Nguyên.

+ Chưa hình thành một thị trường xuất bản phẩm bổ ích, hấp dẫn và phù hợp đối với thiếu nhi

Lượng xuất bản phẩm tuy xuất bản ngày một nhiều nhưng vẫn chưa thực sự đáp ứng được nhu cầu và thị hiếu của thiếu nhi. Giá cả xuất bản phẩm không được kiểm soát, nhiều xuất bản phẩm có giá cả quá cao... cũng là một trở ngại lớn đối với thiếu nhi. Mạng lưới phát hành tuy nhiều nhưng chưa đến được vùng ngoại thành ở các tỉnh Tây Nguyên.

Chương 3

ĐỀ XUẤT MÔ HÌNH TỔ CHỨC VÀ CÁC GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC CHO THIẾU NHI KHU VỰC TÂY NGUYÊN

3.1. Đề xuất mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên

3.1.1. Mục tiêu phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên

+ *Hình thành và củng cố thói quen đọc trong thiếu nhi Tây Nguyên*

Phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên phải nhằm mục tiêu nâng cao nhận thức trong các em về vai trò của văn hóa đọc đối với sự tiến bộ cá nhân, đối với việc học tập, sinh hoạt, tu dưỡng đạo đức...; từ đó hình thành thói quen đọc bền vững cho các em.

+ *Giáo dục định hướng đọc lành mạnh trong thiếu nhi Tây Nguyên*

Giáo dục định hướng đọc lành mạnh trong thiếu nhi Tây Nguyên nhằm mục tiêu giúp các em lựa chọn tài liệu có giá trị đồng thời phù hợp với nhu cầu, tâm lý lứa tuổi, trình độ, khả năng tiếp nhận, mục đích và thói quen sử dụng tài liệu của các em.

+ *Rèn luyện và phát triển kỹ năng đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên*

Đa số các em thiếu nhi Tây Nguyên chưa có kỹ năng đọc tốt; vì vậy các em rất cần sự tác động tích cực vào quá trình đọc, rèn luyện và phát triển kỹ năng đọc để việc đọc đạt được hiệu quả tốt nhất. Hướng dẫn các em phương pháp đọc, lĩnh hội và vận dụng tri thức trong tài liệu vào các hoạt động học tập và sinh hoạt hàng ngày là những việc cấp bách và thiết thực nhằm phát triển văn hoá đọc cho các em.

+ *Giáo dục thái độ trân trọng, giữ gìn tài liệu cho thiếu nhi Tây Nguyên*

Tài liệu nói chung, sách báo nói riêng là sản phẩm kết tinh các giá trị văn hóa của nhân loại, là tài sản tinh thần của thế hệ trước truyền lại cho thế hệ sau. Một trong những mục tiêu phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên là giáo dục các em tình cảm đối với tài liệu, sự trân trọng đối với tác giả cũng như đối với những kiến thức chứa đựng trong tài liệu; hướng dẫn các em cách sử dụng tài liệu có hiệu quả mà không làm hư hỏng tài liệu; có tư thế, tác phong đúng đắn khi đọc tài liệu; tạo cho các em thói quen tốt trong quá trình sử dụng tài liệu.

3.1.2. Mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên

Phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi là một vấn đề phức tạp, phải được thực hiện trên cơ sở phối hợp hoạt động của các cơ quan, đoàn thể, các tổ chức xã hội...; trong đó thư viện, nhà trường, gia đình và Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh có vai trò đặc biệt quan trọng tác động trực tiếp đến văn hóa đọc của các em.

Qua tìm hiểu kinh nghiệm của một số địa phương trong nước và kết quả khảo sát thực trạng văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên; tác giả cho rằng mô hình phối hợp, kết hợp giữa thư viện, nhà trường, gia đình, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh... với vai trò trung tâm là thư viện trong việc phát triển văn hóa đọc cho các em là mô hình hiệu quả và phù hợp với điều kiện Tây Nguyên hiện nay.

3.1.3. Các yếu tố đảm bảo mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên vận hành hiệu quả

Để mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên vận hành hiệu quả, cần đảm bảo các yếu tố sau:

- Cơ chế quản lý thích hợp
- Vốn tài liệu có chất lượng cao và phù hợp với thiếu nhi Tây Nguyên
- Cơ sở vật chất kỹ thuật hiện đại và tiện dụng
- Nhân viên thư viện tinh thông nghiệp vụ và nhiệt tình, yêu mến trẻ em

3.2. Các giải pháp phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi khu vực Tây Nguyên

3.2.1. Tăng cường hoạt động giáo dục văn hóa đọc cho thiếu nhi trong hệ thống thư viện công cộng

- + Hướng dẫn thiếu nhi sử dụng thư viện.
- + Giáo dục định hướng đọc lành mạnh, đúng đắn trong thiếu nhi qua các hình thức hoạt động như: tuyên truyền trực quan (triển lãm tài liệu, biểu ngữ thư viện), giới thiệu tài liệu.
- + Rèn luyện và phát triển kỹ năng đọc cho thiếu nhi bằng cách:
 - Hướng dẫn các em xây dựng kế hoạch đọc, phương pháp đọc.
 - Phát triển năng lực cảm thụ tài liệu, vận dụng tri thức đã đọc vào hoạt động thực tiễn bằng các hoạt động như: đọc diễn cảm và kể chuyện, thi kể chuyện theo sách, thi đọc sách.
- + Giáo dục thiếu nhi thái độ ứng xử văn hóa với tài liệu.
- + Nâng cao trình độ nhân viên thư viện phục vụ thiếu nhi về chuyên môn, nghiệp vụ thư viện; kiến thức về tâm sinh lý lứa tuổi thiếu nhi và lòng yêu quý trẻ em ở họ.

3.2.2. Nâng cao chất lượng phục vụ và đa dạng hóa các hình thức hướng dẫn đọc trong thư viện trường phổ thông

+ Nhà trường quan tâm giáo dục cho học sinh ý thức tự học, tự rèn luyện thông qua việc đọc; hướng dẫn học sinh lập kế hoạch đọc đồng thời giới thiệu, định hướng cho các em những tài liệu có nội dung tốt, giúp các em mở rộng hiểu biết, nâng cao nhận thức.

+ Thư viện nhà trường nâng cao chất lượng phục vụ học sinh. Để góp phần phát triển văn hóa đọc cho học sinh ở lứa tuổi thiếu nhi, các thư viện trường tiểu học và trường THCS cần được đầu tư cả về tổ chức và hoạt động nhiều hơn,

+ Tổ chức các hoạt động ngoại khóa liên quan đến văn hóa đọc, tổ chức định kỳ các buổi đọc sách, ngày hội đọc sách, thi đọc sách, dạ hội văn học... trong lớp học, thư viện hoặc trong nhà trường.

+ Đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập; làm cho việc đọc tài liệu tham khảo để củng cố, bổ sung, mở rộng kiến thức của nội dung bài giảng, của sách giáo khoa, giáo trình trở thành yêu cầu bắt buộc đối với học sinh nếu muốn hoàn thành tốt nhiệm vụ học tập.

+ Giáo viên chủ nhiệm chú ý nhiều hơn đến hoạt động đọc của học sinh; nên yêu cầu và hướng dẫn học sinh lập kế hoạch đọc hàng tuần và có hình thức kiểm tra kết quả việc đọc

+ Các trường tiểu học và THCS giáo dục cho các em học sinh thái độ ứng xử văn hóa với tài liệu: trân trọng và yêu quý tài liệu, biết giữ gìn tài liệu trong quá trình sử dụng.

3.2.3. Tuyên truyền, giáo dục, vận động nâng cao nhận thức về văn hóa đọc trong cộng đồng

+ Nhà nước mở cuộc vận động sâu rộng về văn hóa đọc.

+ Tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức về văn hóa đọc trên các phương tiện truyền thông đại chúng.

+ Tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức về văn hóa đọc thông qua các tổ chức, đoàn thể xã hội.

3.2.4. Nâng cao chất lượng xuất bản phẩm cho lứa tuổi thiếu nhi

+ Xuất bản các loại hình xuất bản phẩm đảm bảo tính tư tưởng, tính khoa học, có giá trị giáo dục nhân cách và tài năng cho thiếu nhi; đảm bảo sự đa dạng về nội dung, về hình thức xuất bản; có giá trị sử dụng, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của thiếu nhi Tây Nguyên.

+ Các nhà xuất bản cũng cần chú ý đến cách trình bày các xuất bản phẩm: sinh động về hình ảnh, màu sắc, mẫu chữ... đồng thời quan tâm xuất bản các xuất bản phẩm tiếng Êđê, Giarai, M'ông... là những ngôn ngữ chính của đồng bào dân tộc thiểu số khu vực Tây Nguyên.

+ Có chương trình trợ giá để xuất bản các xuất bản phẩm cho thiếu nhi Tây Nguyên. Hình thành một đội ngũ tác giả, dịch giả chuyên cho thiếu nhi nói chung, thiếu nhi ở Tây Nguyên nói riêng.

3.2.5. Phối hợp chặt chẽ giữa thư viện, nhà trường, gia đình, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh trong phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Thư viện, trường học, gia đình, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh là các yếu tố rất quan trọng trong mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho các em thiếu nhi khu vực Tây Nguyên. Hiệu quả phát triển văn hóa đọc cho các em sẽ được nâng cao nếu có sự phối hợp, kết hợp chặt chẽ giữa TVCC, nhà trường, gia đình và Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh.

3.2.6. Khuyến khích các tổ chức, cá nhân tài trợ cho các hoạt động phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên

Cần đẩy mạnh xã hội hóa, huy động mọi nguồn lực của xã hội nhằm nâng cao ý thức, trách nhiệm trong việc tham gia xây dựng và phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi nói chung, thiếu nhi khu vực Tây Nguyên nói riêng như: chính quyền các cấp, các tổ chức xã hội...

Vận động phụ huynh học sinh, giáo viên, học sinh... tham gia các hoạt động phát triển văn hoá đọc cho thiếu nhi Tây Nguyên. Khuyến khích các nhà kinh doanh thành đạt tài trợ cho các hoạt động phát triển văn hoá đọc.

KẾT LUẬN

1. Văn hóa đọc với tư cách văn hoá hành vi của mỗi cá nhân có thể được xem xét ở năng lực định hướng của chủ thể tới tài liệu, năng lực lĩnh hội tài liệu và thái độ ứng xử với tài liệu. Văn hóa đọc đặc biệt quan trọng đối với lứa tuổi thiếu nhi bởi đây là giai đoạn các em bắt đầu học đọc, học viết.

Lứa tuổi thiếu nhi (thiếu niên và nhi đồng) là một giai đoạn quan trọng trong độ tuổi trẻ em, với những đặc điểm tâm sinh lý đặc thù có ý nghĩa đặc biệt trong sự hình thành và phát triển nhân cách mỗi con người. Đối với thiếu nhi, hoạt động đọc có vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển nhân cách của các em.

Thiếu nhi Tây Nguyên vừa có những đặc điểm tâm lý lứa tuổi chung vừa có những điểm đặc thù cần phải được quan tâm đặc biệt trong quá trình

giáo dục. Văn hóa đọc vì thế có vai trò đặc biệt quan trọng đối với sự phát triển của các em, giúp các em tiếp thu các giá trị văn hoá của nhân loại một cách tích cực nhất.

2. Tây Nguyên là vùng chiến lược cực kỳ quan trọng về kinh tế, chính trị, an ninh-quốc phòng của cả nước; là nơi tiếp giáp với những trào lưu văn hóa trong và ngoài nước. Thiếu nhi là bộ phận dân cư có nhiều cơ hội tiếp cận và dễ bị tác động bởi các trào lưu văn hóa ấy.

Hiện nay, hệ thống TVCC ở Tây Nguyên đã có nhiều cố gắng cùng với gia đình, nhà trường và các tổ chức xã hội hướng dẫn các em đọc tài liệu. Dưới ảnh hưởng tích cực đó, văn hóa đọc của thiếu nhi Tây Nguyên đã hình thành và đang phát triển.

Tuy nhiên, các hình thức hướng dẫn đọc trong thư viện còn nghèo nàn, chưa được duy trì thường xuyên và hiệu quả giáo dục chưa cao. Đa số các giáo viên hướng dẫn các em lựa chọn tài liệu đọc và cách đọc chỉ theo kinh nghiệm của bản thân, chưa có sự trao đổi, định hướng của tổ chức. Đa số phụ huynh của các em quan tâm đến việc đọc tài liệu của các em nhưng chưa được trang bị về phương pháp hướng dẫn đọc. Điều đặc biệt quan trọng là chưa có sự phối hợp chặt chẽ và đồng bộ giữa các thư viện với nhà trường, gia đình và các tổ chức xã hội trong việc giáo dục văn hoá đọc cho các em.

3. Để phát triển văn hoá đọc cho các em thiếu nhi Tây Nguyên cần phải có một mô hình phối hợp, kết hợp chặt chẽ giữa thư viện, nhà trường, gia đình, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh; trong đó thư viện đóng vai trò trung tâm cùng với các giải pháp tích cực, đồng bộ, phù hợp với điều kiện cụ thể của khu vực Tây Nguyên.

Việc xây dựng và phát triển văn hóa đọc cho cộng đồng nói chung, cho thiếu nhi Tây Nguyên nói riêng phải được đặt trong mối quan hệ gắn kết với việc thực hiện chiến lược phát triển quốc gia, chiến lược phát triển giáo dục và các chiến lược của các bộ, ngành; đồng thời phải tăng cường công tác kiểm tra, giám sát việc thi hành pháp luật, chính sách của Nhà nước về xây dựng và phát triển văn hóa đọc.

Kiến nghị

1. Bộ VH, TT&DL phát triển và nâng cao chất lượng hoạt động của hệ thống TVCC.

2. Bộ TT&TT nâng cao chất lượng công tác xuất bản, kiểm soát việc kinh doanh xuất bản phẩm, đặc biệt là xuất bản phẩm dành cho lứa tuổi thiếu nhi.

3. Ngành GD&ĐT chỉ đạo đổi mới nội dung, phương pháp đào tạo, lấy người học làm trung tâm, cải tiến sách giáo khoa, giảm tải chương trình học, nâng cấp các thư viện trường học.

4. Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh thành lập ban chỉ đạo chuyên trách việc phát triển văn hoá đọc trong đoàn viên và đội viên. Thành lập trong mỗi tổ chức Đoàn, Đội các câu lạc bộ, đội nhóm đọc sách,...

5. UBND các tỉnh, thành phố khu vực Tây Nguyên dành một khoản kinh phí nhất định dùng cho việc phát triển văn hoá đọc, đưa văn hoá đọc thành nội dung chính thức trong các chương trình phát triển kinh tế-xã hội của Tây Nguyên. Chỉ đạo các ban ngành, đoàn thể có liên quan thành lập một ban vận động, triển khai phát triển văn hoá đọc trong thiếu nhi Tây Nguyên.

6. Các Sở TT&TT của các tỉnh khu vực Tây Nguyên xây dựng mạng đọc sách cho thiếu nhi; tổ chức các cổng thông tin miễn phí cho thiếu nhi tại các bưu điện, các thư viện, phòng đọc sách phường xã. Hình thành một trang web để thiếu nhi có thể truy cập, giới thiệu sách hay, chia sẻ cảm nhận và kinh nghiệm đọc,...

7. Các cơ quan truyền thông đại chúng trên địa bàn Tây Nguyên dành riêng thời lượng phát sóng, số trang thích đáng để tuyên truyền, vận động, giới thiệu, tư vấn cho thiếu nhi Tây Nguyên trong hoạt động đọc của các em.

8. Các đơn vị in ấn, phát hành xuất bản phẩm ở Tây Nguyên đảm bảo số lượng và chất lượng xuất bản phẩm cho thiếu nhi; giá cả hợp lý, phương thức phân phối thuận tiện, nhanh chóng.

**DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU CỦA TÁC GIẢ
ĐÃ CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN**

1. Cao Thanh Phước (2011), “Hoạt động phục vụ thiếu nhi trong các thư viện công cộng”, *Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật* (6), tr.77-79.
2. Cao Thanh Phước (2011), “Phát triển văn hóa đọc của thiếu nhi trong xã hội hiện nay”, *Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật* (8), tr.67-69.
3. Cao Thanh Phước (2016), “Bàn luận về văn hóa đọc và mô hình tổ chức phát triển văn hóa đọc cho thiếu nhi”, *Tạp chí Nghiên cứu Văn hóa* (18), tr.93-99.
4. Cao Thanh Phước (2016), “Thư viện với sự phát triển văn hóa đọc cho lứa tuổi thiếu nhi”, *Tạp chí Thư viện Việt Nam* (3), tr.73-75.